

FUAIMEANNA NA GAÉILGE

An dara heagrán 2014

FUAIMEANNA NA GAEILGE

an dara heagrán

cúrsa tosaigh

Foghraíochta agus Fóineolaíochta

agus cur síos ar na consain agus ar na gutaí i

dTrí Chanúint Ghaeilge

BRIAN Ó RAGHALLAIGH

Cois Life Teoranta
Baile Átha Cliath
2014

Tá Cois Life buíoch de Chlár na Leabhar Gaeilge (Foras na Gaeilge) agus den Chomhairle Ealaíon as a gcúnamh.

Is le cabhair deontais i gcomhair tograí Gaeilge a d'íoc An tÚdarás um Ard-Oideachas trí Choláiste na hOllscoile, Corcaigh, a foilsíodh an chéad eagrán den leabhar seo.

An dara heagrán 2014 © Brian Ó Raghallaigh

ISBN 978-1-907494-54-3

www.fuaimeanna.ie

Clúdach agus dearadh: Alan Keogh

Clóchur L^AT_EX: Brian Ó Raghallaigh

Clófhoirne IPA: TIPA Rei Fukui.

Clódóirí: Nicholson & Bass Ltd.

www.coislife.ie

Buíochas

Is mian liom buíochas ó chroí a ghabháil le gach duine a chuidigh leis an tionscadal seo. Orthusan tá: Caoilfhionn Nic Pháidín, Peadar Ó Flatharta, Donla uí Bhraonáin, Ríonach uí Ógáin, Ailbhe Ní Chasaide, Irena Yanushevskaya, Pauline Welby, Malachy McKenna, Máire Ní Chiosáin, Dónall Ó Braonáin, Harald Berthelsen, Michal Boleslav Měchura, Alan Keogh, Denise Redmond, mo mhuintir, agus m'iníon Sadhbh. Ba mhaith liom freisin, mo bhuíochas a ghabháil leis na cainteoirí, Áine Ní Bhreisleáin, Dara Ó Cinnéide, agus Maolra Mac Donnchadha. Is le cabhair deontais ó Choiste Léann na Gaeilge, Acadamh Ríoga na hÉireann, a cuireadh an tionscadal seo i gcrích.

Brian Ó Raghallaigh

Lúnasa 2014

Clár Ábhair

Clár Ábhair	i
Léaráidí	iv
Táblaí	v
1 Réamhrá	1
1.1 Réamhrá	1
1.2 Canúintí na Gaeilge	2
1.3 Litriú agus fuaimeanna na Gaeilge	2
1.4 Nodaireacht	3
1.5 Foinsí eolais agus taifeadtaí fuaime	3
1.6 Cleachtaí	4
1.7 Struchtúr an leabhair	4
2 Foghraíocht urlabhraíochta	7
2.1 Réamhrá	7
2.2 Orgáin an ghutha agus glór	7
2.3 Áiteanna urlabhraíochta	10
2.4 Cineálacha urlabhraíochta agus consain shrónacha	11

2.5	Urlabhraíocht thánaisteach	13
2.6	Achoimre: Lipéadú consan	14
2.7	Gutaí	15
2.8	Achoimre: Lipéadú gutaí	17
2.9	Cleachtaí	18
3	Tras-scríobh foghraíochta	23
3.1	Réamhrá	23
3.2	Tras-scríobh foghraíochta agus an IPA	23
3.3	Fóineolaíocht agus tras-scríobh fóinéimeach	28
3.4	Consain na Gaeilge	30
3.5	Gutaí na Gaeilge	31
3.6	Cleachtaí	33
4	Consain agus gutaí Ghaeilge Ghaoth Dobhair	35
4.1	Réamhrá	35
4.2	Fogharthacar consanta na canúna	38
4.3	Fogharthacar gutach na canúna	46
4.4	Cleachtaí	51
5	Consain agus gutaí Ghaeilge na Ceathrún Rua	53
5.1	Fogharthacar consanta na canúna	53
5.2	Fogharthacar gutach na canúna	61
5.3	Cleachtaí	66
6	Consain agus gutaí Ghaeilge Chorca Dhuibhne	67
6.1	Fogharthacar consanta na canúna	67
6.2	Fogharthacar gutach na canúna	75

6.3 Cleachtaí	80
7 Litriú na Gaeilge	81
7.1 Réamhrá	81
7.2 Graiféimí consanta	82
7.3 Graiféimí gutacha	88
7.4 Cleachtaí	93
Leabharliosta	95
Aguisín: Fuaimeanna na Gaeilge	97
Gluais	161

Léaráidí

2.1	Na baill urlabhraíochta	9
2.2	Urlabhraíocht thánaisteach agus cruth na teanga i gcás chonsain na Gaeilge	14
2.3	An raon teanga i gcás gutaí	16
3.1	An Aibítir Idirnáisiúnta Foghraíochta: Consain	25
3.2	An Aibítir Idirnáisiúnta Foghraíochta: Gutaí	26
3.3	An Aibítir Idirnáisiúnta Foghraíochta: Comharthaí idirdhealaitheacha	28
4.1	Fogharthacar consanta Ghaeilge Ghaoth Dobhair	38
4.2	Fogharthacar gutach Ghaeilge Ghaoth Dobhair	46
5.1	Fogharthacar consanta Ghaeilge na Ceathrún Rua	53
5.2	Fogharthacar gutach Ghaeilge na Ceathrún Rua	61
6.1	Fogharthacar consanta Ghaeilge Chorca Dhuibhne	67
6.2	Fogharthacar gutach Ghaeilge Chorca Dhuibhne	75

Táblaí

2.1	Na baill urlabhraíochta	9
4.1	Péirí íosdifríochta chonsain Ghaeilge Ghaoth Dobhair	39
4.2	Focail shamplacha a léiríonn contrárthachtaí gutacha Ghaeilge Ghaoth Dobhair	47
5.1	Péirí íosdifríochta chonsain Ghaeilge na Ceathrún Rua	54
5.2	Focail shamplacha a léiríonn contrárthachtaí gutacha Ghaeilge na Ceathrún Rua	62
6.1	Péirí íosdifríochta chonsain Ghaeilge Chorca Dhuibhne	68
6.2	Focail shamplacha a léiríonn contrárthachtaí gutacha Ghaeilge Chorca Dhuibhne	76
7.1–7.13	Graiféimí consanta	83
7.14–7.27	Graiféimí gutacha	89